

<https://liar.ui.ac.ir/?lang=en>

Literary Arts

E-ISSN: 2322-3448

Document Type: Research Paper

Vol. 13, Issue 4, No.37, Winter 2022, pp.47- 64

Received: 26/09/2021 Accepted: 14/11/2021

An Analytical Evaluation of Research in the Field of Figurative Language in *the Literary Arts Journal*

Shirzad Tayefi *

Associate Professor of Persian Language and Literature, Department of Persian and Foreign Languages, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

taefi@atu.ac.ir

Samane Mansouri Alhashem

Ph. D. and Teacher of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Mohaghegh Ardabili University of Ardabil, Ardabil, Iran

s.mansouri@uma.ac.ir

Abstract

Scientific journals are considered as a key axis in the transfer and spreading of knowledge in various fields of study, and the promotion of research depends on the activities carried out in these journals. In *Literary Arts Journal*, significant and applied studies are not few. Hence, considering the scientific nature that such studies give to literary studies, they help a lot in rejecting the thinking in which literature is considered a matter of taste and being unscientific. Therefore, analytical and pathological approaches to explain the positive and negative points of the articles could be beneficial. The extent of research in the field of rhetorical sciences, especially the field of expression studies, as the most prominent form of transmission and spread of literary knowledge, highlights the importance of content and methodological analysis of such research. Therefore, this research evaluates the content and structure of the articles with a descriptive-analytical approach and leads to the point that some of the articles have weaknesses in terms of structure, content, and violation of rules in using

---

*Corresponding author

Tayefi, S, Mansouri Alhashem. S. (2021). An Analytical Evaluation of Research in the Field of Figurative Language in the *Literary Arts Journal*. *Literary Arts*, 13 (4),47 -64.

2322-3448 / © 2021 The Authors. Published by University of Isfahan

This is an open access article under the BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<http://dx.doi.org/10.22108/liar.2021.130718.2069>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.20088027.1400.13.4.4.9>

sources. The results could help provide a basis for scientific journals to include rules in their guidelines that could raise the quality of rhetorical studies on the subject of rhetoric and increase referrals to them.

1. Introduction

Rhetorical issues are considered as one of the main research approaches in the field of Persian language and literature, in which the application of literary techniques and how to express meaning are discussed. Although such an approach to literary works has a long history and is considered an ancient science, as long as the expression of emotions and actions of the human soul are endless and take a different color in each age and time, such sciences will inevitably need to progress and evolve according to it. This depends on scientific research that provides this platform with a new structure and content.

2. Discussion

In facing a text, the researcher is confronted with the outer and superficial layers on the one hand and the hidden layer of meaning and content on the other hand. As the effect of structure on the content and vice versa is inevitable, in designing the frameworks and general principles of literary research, paying attention to the text content is especially important. Accordingly, what forms the general principles of evaluation and analysis of research works can be examined in two areas.

2-1. Structural factors and research methodology

If we consider the structure and methodology of research as a set of strategies of the research path, from the choice of title to conclusion, it is natural that each science has its structure according to the subject and principles, so that thinkers in that field, using those principles, organize the information based on the initial hypothesis or question and form new findings and ideas.

In general, regarding the structural elements suitable for scientific research, several rules have been proposed by experts in this field, according to which specific structural elements can be determined for literary research. Elements such as; title, abstract, keywords, introduction, research question, research hypothesis, research method, research background, necessity and importance of research, theoretical foundations, analysis, conclusion, and references can be considered as a fixed structural model in literary research.

2-2. Important components in content analysis and specialized concepts of the text

Regarding the research content, the main focus is on the achievement or role of the research work in scientific progress; in other words, in this part of the work, the researcher needs to clearly and unambiguously state the benefits and achievements of the research. If he/she cannot convey it to the audience with a certain verbal skill, the value of the achievement could not be understood by the audience.

3. Conclusion

Existing research in the field of rhetoric in the *Literary Arts Journal* were evaluated using the components of quality assessment of articles. The results show the following:

In the title section: Despite the observance of structural principles in choosing the title, little effort has been made to innovate and take initiative in this area.

Abstract: The abstract structure of most articles in the statistical community is not in line with the structural principles of the research.

Keywords: In most articles, keywords are in accordance with the structural and content criteria of an original research.

Introduction: The text of the introduction in the articles of the statistical community has a relatively high clarity and eloquence.

Problem statement: In case studies, the problem statement is not very important and up-to-date.

Research objectives: only a small percentage of articles have well stated the purpose of the research.

Research questions and hypotheses: In the research, little attention has been paid to the purpose and research questions and hypotheses.

Research background: Despite the emphasis of the *Literary Arts Journal* method on mentioning the research background, some articles in community have not mentioned it.

Research method: A small percentage of have a research method.

The content of the reviewed articles has high quality suggesting the sufficient mastery and knowledge of the researchers in the field of research.

Keywords: rhetoric, research in the field of figurative language, structure, content, *Literary Arts Journal*.

References

- Amani, G. (2004). *Reference Studies and Research Methods*, Nima Katibeh Press.
- Chehrei et al. (2007). *Basic Principles of Writing Medical Sciences Articles*. Pazhwak Elm Aria Press.
- Dad, S. (2011). *Dictionary of Literary Terms: Glossary of Persian and European Literary Concepts and Terms (Comparative and Explanatory)*, 5th ed. Morvarid Press.
- Fotouhi, M. (2006). *The Ritual of Writing a Scientific-research Article*. Sokhan Press.
- Fotouhi, M. (2017). *An Introduction to Literature: A Guide to the Principles of Education and Research in Persian Literature*. Institute of Humanities and Cultural Studies.
- Gholaminejad, M. & Qabol, E. (2007). Pathology of Persian language and literature dissertations, *Researches on Mystical Literature (Gawhar-i Guya)*, 1(1). 181-192.
- Hafeznia, M. (2003). *Introduction to the Method of Research in the Humanities*, 9th ed. SAMT.
- Hashemi Morffah, Kh. (2013). *Analysis of Scientific-Research Articles in Fiction Literature from 2001 to 2011*, Master Thesis, Allameh Tabatabai University Press.
- Jaberi Ardakani, N. & Gholami, M. (1399). The effectiveness of hypothesis in literary research, *Literary Arts Journal.*, 12(3). 1-16.
- Mansoori, S. (2012). *Study of Rhetorical and Spirituality Innovation Techniques, in the Divan of Saeed Khan Multani*, Master Thesis, Sistan and Baluchestan University Press.
- Marshall, C. & Ras Man, G. (1998). *Designing Qualitative Research*, Ali Parsaian and

Mohammad Aarabi (trans.), 1st ed. Cultural Research Office.

- Pack, J. & Coyle, M. (2003). *Practical Criticism (Study Guides: Literature)*, Sarver Sadat Javaherian (trans.). Morvarid Press.
- PeriRokh, M. & Fattahi, R. (2005). *Writing Guide for Reviewing Articles and Research Background*. Librarian Publishing.
- Rezvani-Novin, R. (2016). *Study and Analysis of Rhetorical Research in the Field of Shams's Lyric Poetry*, Master Thesis, Allameh Tabataba'i University Press.
- Riahi, G. (2010). *Introduction to the Principles and Methods of Research*, 3rd ed. Eshraqieh Press.
- sarmad et. al. (2004). *Research Methods in Behavioral Sciences*. Agah Press.

فنون ادبی

مقاله پژوهشی

سال سیزدهم، شماره ۴ (پیاپی ۳۷) زمستان ۱۴۰۰، ص ۶۴-۷۶

تاریخ وصول: ۱۴۰۰/۷/۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۸/۲۳

ارزیابی تحلیلی پژوهش‌های حوزه مطالعاتی فن بیان در نشریه علمی فنون ادبی

شیرزاد طایفی*، دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

taefi@atu.ac.ir

سمانه منصورى آلهاشم، دکترای تخصصی زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

s.mansouri@uma.ac.ir

چکیده

نشریات علمی، محور کلیدی در انتقال و گسترش دانش در زمینه‌های مختلف مطالعاتی محسوب می‌شوند و ارتقا و اعتلای امر پژوهش و امداد فعالیت‌هایی است که در این نشریات انجام می‌گیرد؛ بنابراین رویکردهای تحلیلی و آسیب‌شناختی به منظور تبیین نکات مثبت و منفی این پژوهش‌ها، به بهترین وجه تأثیر و کاربرد آنها را بیان خواهد کرد. گستردگی پژوهش در زمینه علوم بلاغی، به‌ویژه حوزه مطالعاتی علم بیان، به‌عنوان شاخص‌ترین قالب انتقال و گسترش دانش ادبی، اهمیت تحلیل قلمرو محتوایی و روش‌شناختی این پژوهش‌ها را بیش‌ازپیش آشکار می‌سازد؛ بنابراین، این پژوهش با رویکرد توصیفی-تحلیلی به ارزیابی محتوا و ساختار مقالات جامعه آماری هدف (۲۸ مقاله) می‌پردازد و به این نکته رهنمون می‌شود که پاره‌ای از مقالات در مواجهه با ساختار، دچار ضعف‌هایی هستند و برخی دیگر از نظر محتوا و سطوح بهره‌گیری منابع، از اصول تخطی کرده‌اند؛ هرچند پژوهش‌های شاخص و کاربردی نیز در این فصلنامه کم نیستند؛ از این رو به سبب ماهیت علمی که چنین پژوهش‌هایی به مطالعات ادبی می‌بخشند، کمک شایانی در رد تفکری دارند که در آن ادبیات امری ذوقی و غیرعلمی پنداشته می‌شود. انتظار می‌رود پژوهش حاضر زمینه‌ای فراهم کند که نشریات علمی، اصول شاخصی را در شیوه‌نامه خود بگنجانند که در مرجعیت‌بخشی و ارتقای سطح کیفی مطالعات حوزه علوم بلاغی با محوریت علم بیان، بیش‌ازپیش مؤثر باشد. **کلیدواژه‌ها:** بلاغت، پژوهش‌های حوزه صنایع بیان، ساختار، محتوا، نشریه فنون ادبی

۱. مقدمه

مسائل بلاغی یکی از عمده‌ترین رویکردهای پژوهشی در گستره زبان و ادبیات فارسی به حساب می‌آید که در آن، کاربرد صنایع ادبی و چگونگی بیان معانی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. البته چنین رویکردی به آثار ادبی، قدمتی دیرینه دارد.

* مسؤول مکاتبات

طایفی، شیرزاد، منصورى آلهاشم، سمانه. (۱۴۰۰). ارزیابی تحلیلی پژوهش‌های حوزه مطالعاتی فن بیان در نشریه علمی فنون ادبی، فنون ادبی ۱۳(۴)، ۶۴-۷۶.

2322-3448 / © 2021 The Authors. Published by University of Isfahan

This is an open access article under the BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

doi <http://dx.doi.org/10.22108/liar.2021.130718.2069>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.20088027.1400.13.4.4.9>

در ابتدای امر، توجه مردم غیرعرب به اسلام، بحث دربارهٔ اعجاز قرآن کریم را ایجاب کرد و بر این مبنا، تدوین علوم بلاغی برای اثبات چگونگی این اعجاز ضرورت یافت؛ البته «قبل از آن در میان اعراب جاهلی بحث بلاغت که همان ایراد سخن به مقتضای حال و مقام است، به گونه‌ای ابتدایی و غیرآگاهانه از روند علمی آینده، مطرح بود» (رضوانی نوین، ۱۳۹۵: ۳). پس از تدوین به صورت دانشی مستقل نیز شناسایی کلام عالی از دانی، مشخصهٔ اصلی این علم شمرده شد و این گونه بود که آثار متفاوتی از این منظر بررسی و نقد شد و نوآوری‌های فراوانی در این زمینه شکل گرفت؛ چنانکه «قدامة بن جعفر» (متوفای ۳۷۷ هجری) در نقدالشعر برای بلاغت عربی، قواعدی به سبک کتب یونانی تدوین کرد ... یا علی بن عبدالعزیز جرجانی در کتاب *الوساطة بین المتنبی و خصومه* کوشید تا میان متنبی شاعر و مخالفانش وساطت کند و با بیان اصول ادبی معروف روزگار خود، به بیان محاسن و معایب شعر شاعران پیشین و فنون بلاغت پرداخت» (منصوری، ۱۳۹۱: ۹) و آثار دیگری که هریک به شکلی ابداعی در این زمینه سخن راندند؛ اما از قرن پنجم به بعد، نقد بلاغی به ویژه حوزهٔ بیان از تحرک و پویایی ایستاد و به نوعی جمود و واپس گرایی دچار شد؛ چنانکه دیگر شاهد نوآوری چندی در این حوزه نبودیم؛ به همین دلیل، تحلیل زیبایی‌های ادبی و بیان رابطهٔ محتوا و شکل در دور و تسلسل محصور ماند. هرچند نباید، خلاقیت و نوآوری‌های پژوهشگرانی چون فروزانفر در سخن سخنوران (۱۳۸۴)، زرین کوب در با کاروان حله (۱۳۹۹)، شفیعی کدکنی در صور خیال در شعر فارسی (۱۳۹۹) و فتوحی در بلاغت تصویر (۱۳۹۸) را نادیده گرفت، اما رونق گذشتهٔ این علوم دیگر بازنگشت. نباید از نظر دور داشت که اگرچه این علوم، علمی کهن به شمار می‌آیند، تا زمانی که بیان عواطف و انفعالات روح آدمی سیری پایان‌ناپذیر دارد و در هر عصر و زمانی رنگی دیگرگون به خود می‌گیرد، علوم ادبی نیز ناگزیر به مقتضای آن نیاز به ترقی و تکامل خواهد داشت که همهٔ این‌ها مرهون پژوهش‌های علمی است که با ساختار و محتوایی نوین این زمینه را فراهم آورد.

۱-۱. پرسش‌های پژوهش

ساختار مقالات حوزهٔ مطالعاتی فن بیان در نشریهٔ علمی فنون ادبی، تا چه سطحی با معیارهای علمی ساختار و روش‌شناسی پژوهش مطابقت دارد؟

پژوهشگران نوشته‌های حاضر، تا چه حدی در مسیر نقد و کیفیت‌بخشی به تحقیقات، گام برداشته‌اند؟ میزان کیفیت و قابلیت بهره‌گیری پژوهشگران از محتوای پژوهش‌های مورد بررسی حوزهٔ مطالعاتی علم بیان، در نشریهٔ فنون ادبی، در چه حدی است؟

۲-۱. فرضیه‌های پژوهش

با مطالعهٔ روشمند و دقیق ساختار پژوهش‌های جامعهٔ آماری، سیر رو به بهبود را در رعایت ساختار و روش پژوهش در این نشریه شاهدیم؛ چنانکه در پژوهش‌های منتشرشده در شماره‌های پایانی، گرایش به سمت پژوهش‌های روش‌محور و ساختارمند محسوس است.

هرچند در پاره‌ای از پژوهش‌ها تنها به توصیف محتوا و مضمون آثار ادبی و صنایع بیانی اکتفا گردیده و نظرگاه جدیدی حاصل نشده است، اما غالب پژوهش‌ها با افزودن بر ادراک خواننده، افق‌های نوینی را پیش روی وی قرار می‌دهند. تحلیل محتوای پژوهش‌های جامعهٔ آماری و مقایسهٔ مقالات سال‌های اخیر با مقالات پیشین، پویایی و تحرک آشکاری را نمایان می‌سازد که تا حدودی رکود محتوایی دهه‌های گذشتهٔ پژوهش‌های حوزهٔ بیان را جبران می‌کند و افق‌های نوینی را پیش روی خواننده قرار می‌دهد.

۳-۱. روش پژوهش

در این پژوهش، ضمن تأکید بر مسائل بنیادین روش‌شناسی ساختار و مؤلفه‌های تحلیل محتوایی در پژوهش‌های ادبی، به ارزیابی و تحلیل ساختار و محتوای پژوهش‌های حوزهٔ مطالعاتی علم بیان در نشریهٔ علمی فنون ادبی، به‌عنوان زمینهٔ اصلی

بحث پرداخته شده است. در عین حال با جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات و بهره‌گیری از روش کمی و آماری و تحلیل کیفی مبتنی بر استقرای تام، جستار را پیش برده و در نهایت با استناد بخشیدن یافته‌ها به منابع و اسناد کتابخانه‌ای، نقاط ضعف و قوت پژوهش‌های هدف را تبیین کرده‌ایم؛ چراکه این روش مناسب‌ترین شیوه برای چنین موضوعاتی است.

۴-۱. پیشینه پژوهش

ارزیابی نقاط قوت و ضعف متون ادبی، قدمتی به‌درازای تاریخ بشر دارد؛ چراکه نیاز فطری آدمی به کمال‌جویی از همان آغاز حیات پیوسته او را به‌سوی دستیابی به روش‌های برتری نسبت به روش‌های آزموده سوق داد؛ روش‌هایی که نیل به مقصود را تسریع و مسیر آن را هموار سازد. نقد روش‌های علمی و کشف روش‌های نوین، از تسری همین نیاز فطری در حیطه مسائل علمی حکایت دارد؛ بنابراین نقد و ارزیابی که از زمان پیدایش آغازین آثار ادبی ظهور کرد، در سال‌های اخیر با گسترش نشریات، صبغه علمی‌تری به خود گرفت و با رشد چشمگیر، شالوده پژوهش‌های متعددی را پایه‌ریزی کرد که از جمله آنها مقاله «ارزیابی انتقادی مقالات ادبی دانشگاهی از دیدگاه هژمونی ایدئولوژیک و روش‌شناسی» (رضوانیان و کیانی بارفروشی، ۱۳۹۶) است که به علل آنچه بحران پژوهش‌های ادبی در حوزه زبان و ادبیات فارسی خوانده می‌شود، در ابعاد و سطوح مختلف به نگارش درآمد.

مقاله دیگری با عنوان «بررسی و نقد مقالات علمی - پژوهشی مرتبط با ادبیات در دهه ۱۳۸۰ شمسی» (راز و رضی، ۱۳۹۳) تدوین شده است که در آن به کاستی‌هایی چون: ضعف روش‌شناختی، غلبه رویکرد توصیفی، تکراری بودن محتوای شمار زیادی از مقالات و... در پژوهش‌های مورد مطالعه تأکید شده است:

رساله‌ای نیز با عنوان «روش‌شناسی پژوهش‌های ادبی همراه با نقد و تحلیل روش‌شناسانه پایانامه‌های دکتری منتخب رشته زبان و ادبیات فارسی» (قبول، ۱۳۹۰) با راهنمایی محمدعلی غلامی‌نژاد به نگارش درآمد که در آن نیز به‌صورت مبسوط، ضعف‌ها و کاستی‌های پژوهش‌های مورد بررسی از جنبه روش‌شناسی بیان شده است. همچنین در پایانامه روح‌الله رضوانی نوین با عنوان «بررسی و تحلیل پژوهش‌های بلاغی در حوزه غزلیات شمس» (۱۳۹۵) - همان‌گونه که عنوان پایانامه گویاست - با نگاه همه‌جانبه به پژوهش‌های مورد بررسی، در کنار ضعف‌ها و کاستی‌ها، محاسن این نوع پژوهش‌ها نیز به‌تفصیل بیان شده است.

۵-۱. ضرورت و اهمیت پژوهش

افزایش شمار نشریات علمی - پژوهشی در محدوده زبان و ادب فارسی و به‌موازات آن افزایش پژوهش‌ها در حوزه مطالعاتی علم بیان ایجاب می‌کند که برای بهبود کیفی پژوهش‌های پیش رو، به‌طور جدی‌تری به ارزیابی و تحلیل پژوهش‌های پیشین پرداخته شود تا ضمن روزآمدسازی اطلاعات و دانش‌ها در انتقال اطلاعات و تجربیات به پژوهشگران این حوزه نیز تسریع انجام گیرد و متعاقباً با کاستن از نقاط ضعف و کاستی‌ها به نقاط قوت این نوع پژوهش‌ها افزوده شود؛ اگرچه نمی‌توان کارآمدی پژوهش‌های این‌چنینی را در تمامی زمینه‌های پژوهشی انکار کرد.

۶-۱. مبانی نظری

تحلیل و ارزیابی آثار ادبی با پیشینه‌ای دیرینه، دستاورد بزرگ تاریخ بشری به حساب می‌آید. هرچند قدمت آثار مدون در این زمینه به افلاطون و ارسطو برمی‌گردد، اما برای تعیین چارچوب «دقیق و صحیح تحقیق علمی، عمری فراتر از یک ربع قرن نمی‌توان قائل شد» (ریاحی، ۱۳۸۹: ۹). به عبارتی ساده‌تر، استفاده از روش‌های صحیح یک تحقیق علمی به پنجاه سال اخیر می‌رسد که این خود بازگوکننده تأثیر شگرف نقد و ارزیابی علمی آثار پژوهشی است. چون پژوهشگر در مواجهه با متن، از یک سو با لایه بیرونی و ظاهری و از سوی دیگر با لایه پنهان معنا و محتوا روبروست و تأثیر ساختار بر محتوا و برعکس نیز غیرقابل اجتناب است، در طرح چارچوب‌ها و اصول کلی پژوهش‌های ادبی، «توجه به فراسوی متن اهمیت ویژه‌ای می‌یابد» (پک، ۱۳۸۲: ۱۰۵). بر این اساس آنچه اصول کلی ارزیابی و تحلیل آثار پژوهشی را شکل می‌دهد، می‌تواند در دو محور بررسی شود:

- عوامل ساختاری و روش‌شناسی پژوهش؛

- مؤلفه‌های مهم در تحلیل محتوایی و مفاهیم تخصصی متن.

هرکدام از موارد بالا، جایگاه ویژه‌ای در نقد متن دارند؛ به‌همان‌میزان که انتقال اطلاعات به مخاطب درگرو نحوه بیان درست محتواست، ساختار مطلوب ظاهری نیز حکایت از علمی بودن محتوا دارد؛ پس نباید یکی را فدای دیگری کرد.

۱-۶-۱. عوامل ساختاری و روش‌شناختی پژوهش

اگر ساختار و روش‌شناسی پژوهش را مجموعه راهبردهای مسیر پژوهش، از انتخاب عنوان تا نتیجه‌گیری بدانیم، طبیعی است که هر علمی باتوجه به موضوع و مبانی، ساختار مختص به خود را داشته باشد تا اندیشمندان آن حوزه به یاری آن با سازمان‌دهی اطلاعاتی که بر پایه فرضیه یا سؤال اولیه مطرح شده است، یافته‌ها و اندیشه‌های نوینی را شکل دهند. به‌طورکلی درباره عناصر ساختاری مناسب برای پژوهش‌های علمی، قواعدی را صاحب‌نظران این حوزه برشمرده‌اند که باتوجه به آنها می‌توان برای پژوهش‌های ادبی، عناصر ساختاری مخصوص به خود تعیین کرد تا به‌کمک آن، «هم متخصص ادبیات‌شناس درک روشنی از تخصص خویش داشته باشد و هم پژوهشگری که از رشته دیگری برای همکاری میان‌رشته‌ای به‌جانب ادبیات می‌آید [و] نیازمند آگاهی از فرایندها و روش‌های مطالعات ادبی و زوایا و خبایای دانش ادبیات‌شناسی است» (فتوحی، ۱۳۹۶: ۱۳-۱۴)، به دریافت درخوری نائل آید. حافظ‌نیا ساختار عناصر پژوهش را در این موارد خلاصه کرده است: عنوان مقاله، چکیده، مقدمه، روش تحقیق، اطلاعات و داده‌ها، تجزیه و تحلیل، نتیجه‌گیری، شناسایی و تصدیق، منابع (حافظ‌نیا، ۱۳۸۲: ۳۰۴-۳۰۳) و یا در پژوهشی دیگر، اساس ساختار پژوهش را در مراحل «پی‌بردن به مسئله، جست‌وجوی پیشینه، تدوین فرضیه، مشاهده و آزمون فرضیه، پذیرش، رد یا تعدیل فرضیه» (سرمد و بازرگان، ۱۳۷۶: ۲۳) می‌دانند.

نشریه فنون ادبی در شیوه‌نامه نگارش مقالات، بر رعایت روش تحقیق علمی و بیان پیشینه تحقیق تأکید دارد که باتوجه به این تقسیم‌بندی‌ها و محتوای پژوهش‌های ادبی، مؤلفه‌هایی چون: عنوان، چکیده، کلیدواژه، درآمد، پرسش پژوهش، فرضیه پژوهش، روش تحقیق، پیشینه پژوهش، ضرورت و اهمیت پژوهش، مبانی نظری، تجزیه و تحلیل، نتیجه‌گیری و منابع را می‌توان الگوی ثابت ساختاری در پژوهش‌های ادبی در نظر گرفت.

۲-۶-۱. مؤلفه‌های مهم در تحلیل و ارزیابی محتوایی پژوهش

در بحث محتوای پژوهش، تمرکز عمده بر روی دستاورد یا نقش اثر پژوهشی در پیشرفت علمی است؛ به عبارتی دقیق‌تر، پژوهشگر باید در این بخش از اثر، به‌صورت کاملاً روشن و بدون ابهام، مزایا و دستاوردهای پژوهش را بیان کند. اگرچه از همان ابتدا کم‌وبیش به این موارد اشاره‌ای رفته و خود نگارنده به کاری که انجام می‌دهد، کاملاً واقف است، اگر با مهارت کلامی خاص نتواند آن را به مخاطب انتقال دهد، ارزش دستاورد از سوی مخاطب درک نخواهد شد. در واقع اگر ما «داده‌ها را اطلاعات انبوهی بدانیم که در هر موضوعی از رسانه‌ها و ابزارهای گوناگون با آن روبرو هستیم و اطلاعات را صورت طبقه‌بندی و تحلیل علمی شده داده‌ها [در نظر بگیریم، محتوا در واقع دانشی می‌شود که از ترکیب این دو حاصل می‌شود و] همان صورت‌های استنتاج و کشف‌شده جدیدی است که بر بنیان اطلاعات دقیق و صحیح منطبق با روش‌شناسی علمی خاص خود حاصل می‌شود. خرد ابزاری است که در کل این فرایند، به‌صورت تفکر انتقادی در تبدیل داده‌ها به اطلاعات و اطلاعات به محتوا، مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ اما مقصود از آن به‌عنوان هدف نهایی، نگرش مستقل، منطقی و علمی است که برای یک پژوهشگر متفکر به وجود می‌آید» (غلامی‌نژاد و قبول، به نقل از آبوت، ۱۳۸۶: ۱۸۲)؛ پس باتوجه به توضیحات، مبنا و معیار در پژوهش‌های کیفی، عقل و استدلال است. چون پژوهشگران رشته‌های مختلف علوم باتوجه به حیطة تخصصی آن علم به تحلیل و تبیین محتوا می‌پردازند، پژوهشگر ادبی باتوجه به وجه ممیزه این شاخه علمی، کار کیفی خود را با سؤال آغاز می‌کند

و در طول کار، همواره در هر مرحله خود را ناگزیر از ارائه فرضیه و پاسخ‌گویی به آن می‌داند؛ پس بر اساس این شیوه تحقیق، مشارکت پژوهشگر در جمع‌آوری اطلاعات و درک بالای وی از موضوع، ضروری می‌نماید. البته این بدان معنی نیست که «تحقیق کیفی حالت قضاوت ذهنی، تعصب‌نگری و یکسونگری به خود [بگیرد]... بلکه پژوهشگر تحقیق کیفی از این امر آگاه است، همه تحقیقاتی که در [این زمینه] انجام می‌شوند، دستخوش اعمال نظر شخصی قرار خواهند گرفت و بر همین اساس کسی که تحقیق کیفی انجام می‌دهد، می‌کوشد تا دامنه بحث را به معرفت‌شناسی بکشاند و راهکارهایی ارائه نماید که قابل اعتماد و اعتبار بودن تحقیق را تضمین نماید» (مارشال، ۱۳۷۷: ۱۰). با این توضیحات، مؤلفه‌های مهم در تحلیل و ارزیابی محتوایی پژوهش را در موارد زیر می‌توان خلاصه کرد:

- محتوا بازگوکننده دستاوردها و نوآوری‌های پژوهش در حوزه تحت مطالعه خویش باشد و خلأهای تحقیقاتی در حوزه مطالعاتی مربوط را برطرف کند که نشریه فنون ادبی نیز بر این مسئله تأکید دارد.
- پژوهش حاصل استدلال عقلانی باشد و از استدلال مصادره به مطلوب و برداشت شخصی در آن پرهیز شود.
- شواهد کافی برای هر تعریف و پیوندی میان تعاریف ارائه‌شده در هر حوزه با شواهد موجود، وجود داشته باشد.
- منابع مورد استفاده در پژوهش به‌روز و جزو منابع دسته‌اول باشد؛ همان‌گونه که نشریه فنون ادبی نویسندگان را ملزم به استفاده از منابع معتبر و اصیل می‌داند.

۲. بحث

پژوهش‌های علمی برحسب اینکه در کدام‌یک از نشریات به چاپ رسیده باشند، از ارزش و اعتبار متفاوتی برخوردار خواهند بود؛ چراکه نشریات در ایران به سه دسته زیر تقسیم می‌شوند: نشریات علمی - پژوهشی که چاپ دستاوردهای جدید علمی را عهده‌دارند و نشریات علمی - ترویجی و نشریات علمی - تخصصی که وظیفه نشر یافته‌های موجود به زبان و بیانی ساده‌تر را برعهده دارند؛ از این رو اعتبار مجلات علمی - پژوهشی، بیشتر از مجلات علمی - ترویجی و علمی - تخصصی است و نشریه فنون ادبی به‌عنوان یکی از مجلات تراز اول علمی - پژوهشی، عهده‌دار رسالت‌های خاصی است که انتظار می‌رود پژوهش‌های چاپ‌شده، در مسیر برآورده‌کردن آنها گام بردارند. با این دیدگاه که «مقاله‌های علمی و دانشگاهی، رسمی و جدی و از نظر روش و هدف با مقاله‌های عادی متفاوت هستند؛ بر اساس روش و نوع دیدگاه و هدفی که دارند، ماهیت جداگانه‌ای خواهند داشت» (هاشمی مرفه، ۱۳۹۲: ۱۱)، در این پژوهش به ارزیابی مقالات ۱۳ دوره نشریه فنون ادبی؛ پرداخته‌ایم که از مجموع ۳۲۴ مقاله چاپ‌شده، ۲۸ مقاله به مبحث بیان و مفاهیم آن اختصاص داشتند که در پژوهش حاضر سعی بر این است تا برای تحلیل عمیق‌تر این پژوهش‌ها، تمامی مؤلفه‌های ساختاری و محتوایی آنها تحلیل و ارزیابی شود.

۲-۱ عوامل ساختاری و روش‌شناختی پژوهش

برای نگارش مقاله علمی، علاوه بر دانش تخصصی، آشنایی با اصول و ساختارهایی نیز ضرورت دارد که اغلب از طریق آموزش و ممارست در نوشتن به دست می‌آید. در این مقاله، سعی بر این است که مهم‌ترین عناصر تشکیل‌دهنده یک پژوهش علمی، بیان و چگونگی به‌کارگیری این عناصر در پژوهش‌های جامعه آماری رصد شود. گفتنی است مؤلفه‌هایی که ذیل عنوان عناصر ساختاری مطرح می‌گردند، اگرچه جزو مؤلفه‌های اساسی یک پژوهش اصیل به‌حساب می‌آیند، در پاره‌ای از موارد، الزامی به قید آنها به تفکیک وجود ندارد و کافی است به نحوی به این مؤلفه‌ها در ساختار مقاله اشاره شده باشد که ما نیز در بررسی مقالات، بنا بر این اصل می‌گذاریم.

۲-۱-۱. عنوان

عنوان نخستین تصویری است که از پژوهش در مقابل ذهن و دیدگان مخاطب قرار می‌گیرد و درعین حال تمامی مؤلفه‌ها و عناصر ساختاری پژوهش را در خود دارد؛ از این رو می‌توان صراحت، گویایی و اختصار و جامع و مانع بودن را از خصایص آن برشمرد (فتوحی، ۱۳۸۵: ۱۲۵). اگر هدف از نگارش مقالات را انتقال دانش‌های جدید به پویندگان آن بدانیم، عنوان مقاله، کلیدی برای دستیابی به آنها در بانک‌های اطلاعاتی به حساب می‌آید و این مسئله، خود گویا و شفاف بودن آن را ایجاب می‌کند؛ به نحوی که این گویایی به تنهایی بازتاب‌دهنده تمامیت محتوای مقاله باشد؛ بنابراین طبیعی است که برای جلوگیری از انحراف مسیر پژوهشگران، عنوان عاری از کلمات اضافی باشد.

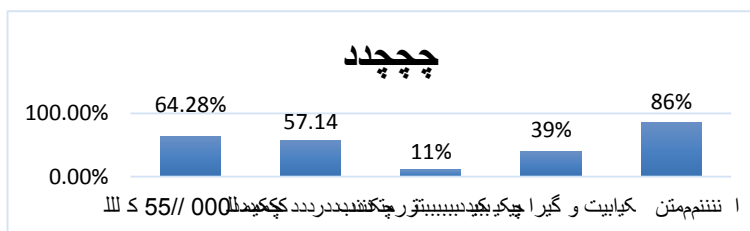
مصدق ندارد	مصدق دارد	مؤلفه‌های مورد ارزیابی در عنوان	
مقاله ۱۷	مقاله ۱۱	عنوان دارای نوآوری	۱
مقاله ۲	مقاله ۲۶	عنوان منعکس‌کننده محتوا	۲
مقاله ۴	مقاله ۲۴	عنوان گویا و روشن	۳
مقاله ۸	مقاله ۲۰	عنوان حاوی کلیدواژه	۴
مقاله ۵	مقاله ۲۳	عنوان فاقد کلمات اضافی	۵

۲-۱-۲. چکیده

چکیده، حالت فشرده تمامی داده‌ها و اطلاعات موجود در پژوهش است، بنابراین تمامیت مقاله باید در آن گنجانده شده و برای ترغیب خواننده به خواندن، از جذابیت و گیرایی خاصی برخوردار باشد؛ از این رو می‌توان ساختار درونی معینی برای آن قائل شد که در این صورت باید حاوی «مطالبی درباره ضرورت پرداختن به موضوع، فرضیه یا سؤال تحقیق، روش تحقیق و تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری باشد» (حافظ‌نیا، ۱۳۸۲: ۳۰۴). درعین حال، تعداد کلمات آن نباید، متجاوز از ۲۰۰ کلمه - بر اساس شیوه‌نامه نشریه فنون ادبی - باشد.

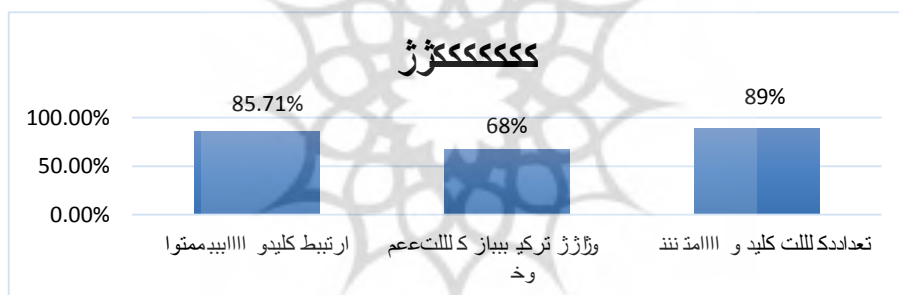
مصدق ندارد	مصدق دارد	مؤلفه‌های ارزیابی شده در چکیده	
مقاله ۱۰	مقاله ۱۸	چکیده ۲۰۰/۱۵۰ کلمه	۱
مقاله ۱۲	مقاله ۱۶	چکیده فشرده کل مقاله	۲
مقاله ۲۵	مقاله ۳	چکیده با ساختار متناسب	۳
مقاله ۱۷	مقاله ۱۱	چکیده جذاب و گیرا	۴
مقاله ۴	مقاله ۲۴	متن چکیده انسجام دارد	۵

۳-۱-۲. کلیدواژه

از واژگانی که بیشترین ارتباط معنایی را با عنوان و محتوای مقاله دارند، به گونه‌ای که با درج آنها در بانک‌های اطلاعاتی، تسهیل در امر جست‌وجو فراهم می‌آید، تحت عنوان کلیدواژه یاد می‌شود. از این رو طبیعتاً داشتن تناسب کافی با موضوع مقاله، اصلی ضروری در آن به حساب می‌آید (فتوحی، ۱۳۸۵: ۱۲۹). البته محدودیتی در تعداد کلمات کلیدواژه نیز وجود دارد که اصولاً بین ۳ تا ۷ کلمه متغیر است.

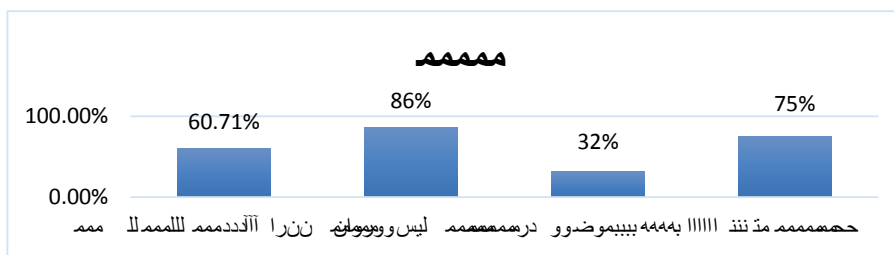
مؤلفه‌های مورد ارزیابی در کلیدواژه	مصدق دارد	مصدق ندارد
۱ کلیدواژه با محتوا مرتبط	۲۴ مقاله	۴ مقاله
۲ کلیدواژه، ترکیبی از کلمات عام و خاص است	۱۹ مقاله	۹ مقاله
۳ تعداد کلمات متناسب	۲۵ مقاله	۳ مقاله

۴-۱-۲. مقدمه

مقدمه، پیش‌درآمد و مدخل ورود به بحث اصلی است؛ به گونه‌ای که آماده‌سازی ذهن مخاطب، برای ورود به بحث از کارکردهای آن به شمار می‌آید؛ از این رو ضروری است، در مقدمه «باتوجه به نیاز و سطح مخاطبان و ضمن پرهیز از حاشیه‌پردازی، مدخلی برای ورود به بحث اصلی باز شود» (چهرئی و همکاران، ۱۳۸۶، ۲۳) و در آن «به مبانی نظری موضوع مقاله... اهمیت مسئله و موضوع و ابعاد آن» (حافظ‌نیا، ۱۳۸۲: ۳۰۴)، پرداخته گردد. با توجه به این موارد، طبیعتاً ترغیب‌کننده و برانگیزاننده بودن آن ضرورتی اجتناب‌ناپذیر خواهد بود.

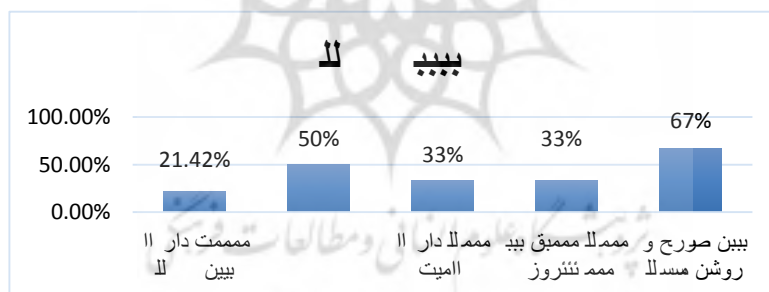
مؤلفه‌های ارزیابی شده در مقدمه	مصدق دارد	مصدق ندارد
۱ مقدمه ذهن را آماده مطالعه مقاله می‌کند	۱۷ مقاله	۱۱ مقاله
۲ مقدمه سلیس و روان	۲۴ مقاله	۴ مقاله
۳ اشاره به سابقه موضوع در مقدمه	۹ مقاله	۱۹ مقاله
۴ حجم مقدمه متناسب	۲۱ مقاله	۷ مقاله

۲-۱-۵. بیان مسئله

آدمی به سبب برخورداری از قوای تعقل و تفکر، همواره در پی اندیشیدن به جهان اطراف خویش، مجهولات فراوانی را با تمام وجود درک می‌کند. در حوزه علوم مختلف نیز وضع بر همین منوال است؛ بنابراین برای معلوم کردن این مجهولات کافی است، پژوهشگر با بیان صریح و روشن مسئله‌ای که موجبات پژوهش و بحث را اقتضا می‌کند، مسیر پژوهش را مشخص کند و در آن گام بر دارد. طبیعی است که «اگر پژوهشگر نتواند مسئله پژوهش را به خوبی تبیین کند، نمی‌تواند نتیجه مطلوبی از پژوهش خود حاصل کند. این تعاریف خود حاکی از آن است که مسئله باید در روشن کردن امری مجهول بکوشد یا موضوع تازه‌ای را بیان کند که در این صورت اهمیت بحث و ارزیابی را خواهد داشت.

مؤلفه‌های ارزیابی شده در بیان مسأله	مصدق دارد	مصدق ندارد
۱ بیان صریح مسئله	۴ مقاله	۲ مقاله
۲ بیان مسئله خواننده را در خصوص اهمیت مسئله اقناع می‌کند	۳ مقاله	۳ مقاله
۳ مسئله دارای اهمیت است	۲ مقاله	۴ مقاله
۴ مسئله مطابق با مسائل روز حوزه مورد پژوهش است	۲ مقاله	۴ مقاله

۲-۱-۶. اهداف پژوهش

اگر هدف یک پژوهش را در شرح، پیش‌بینی و بازکردن گره‌ای از یک مسئله علمی بدانیم، در این صورت همزمان با پیدایش مسئله پژوهش، هدف نیز در ذهن نگارنده شکل می‌گیرد؛ لذا تا هدفی نباشد، پژوهشی خلق نخواهد شد. سایر عناصر ساختاری پژوهش، چون سؤال‌ها و فرضیه‌های پژوهش نیز، بر پایه هدف به وجود می‌آیند؛ از این رو با تبیین دقیق هدف پژوهش از سوی نگارنده، مسیر پژوهش هموار و از انحراف پیش‌گیری می‌شود؛ بنابراین ارزش و اعتبار کار پژوهشی بر مبنای هدفی است که دنبال می‌کند.

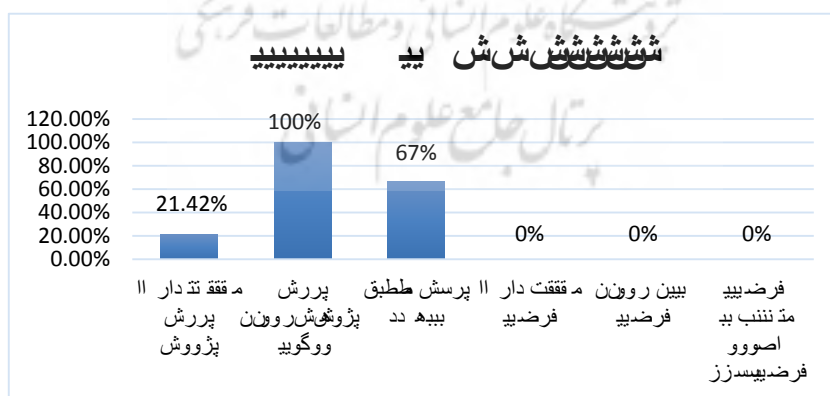
مؤلفه‌های ارزیابی شده در اهداف پژوهش	مصدق دارد	مصدق ندارد
۱ تبیین روشن هدف	۱ مقاله	—
۲ تناسب هدف با واقعیت	۱ مقاله	—
۳ وجود هدف در متن	۱ مقاله	—
۴ پژوهش منتهی به هدف	۱ مقاله	—

۷-۱-۲. پرسش‌ها و فرضیه‌های پژوهش

نوآوری و نبوغ پژوهش، بستگی به پرسش‌های پژوهش و فرضیه‌هایی دارد که در پاسخ به این پرسش‌ها مطرح می‌شود؛ بنابراین طبیعتاً پویایی پژوهش‌های علمی و جهت‌دهی به آنها در گرو طرح سؤال و در پی آن فرضیه‌سازی است؛ چراکه «فرضیه‌سازی به‌عنوان یکی از مراحل حساس تحقیق ... به محقق کمک می‌کند تا از بین طرق متعدد رسیدن به مقصد، تنها چند مورد آن را که بیش از همه نزدیک‌تر به مقصد به نظر می‌رسد، برگزیند و سهل‌الوصول‌ترین راه‌ها و محتمل‌ترین جهت‌ها را برای رسیدن به هدف تحقیق انتخاب کند» (حافظ‌نیا، ۱۳۸۲: ۱۰۹)؛ از این رو بین فرضیه و سؤال پژوهش، باید ارتباط منطقی وجود داشته باشد و فرضیه به‌صورت جمله خبری در جواب پرسش پژوهش بیان شود؛ بنابراین «وجود فرضیه، پژوهشگر ادبیات را به سراغ کارآمدتری و بهتری منابع و مآخذ در پیوند با مسئله پژوهش می‌برد و وی را در تشخیص پیشینه پژوهشی موضوع مطالعه خود یاری می‌دهد. همچنین استراتژی پژوهش را معین می‌کند و چارچوب مناسبی برای تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری‌شده و نتیجه‌گیری از آنها به دست می‌دهد» (جابری و غلامی، ۱۳۹۹: ۱۱).

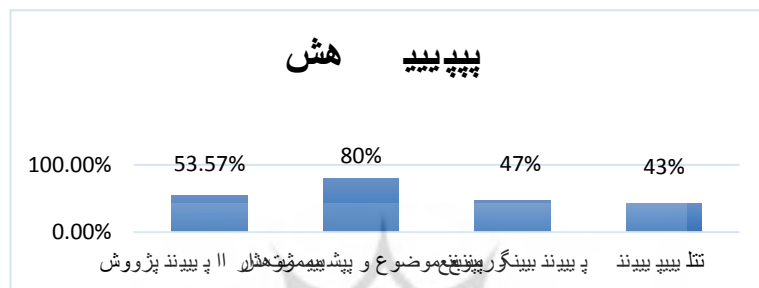
مؤلفه‌های ارزیابی‌شده در پرسش و فرضیه‌های پژوهش	مصدق دارد	مصدق ندارد
۱ روشن بودن پرسش‌های پژوهش	۶ مقاله	—
۲ پرسش‌های پژوهش، مطابق هدف	۴ مقاله	۲ مقاله
۳ بیان روشن فرضیه‌ها	—	—
۴ فرضیه متناسب اصول فرضیه‌سازی	—	—

۸-۱-۲. پیشینه پژوهش

مؤلفه‌های ارزیابی‌شده در پیشینه پژوهش	مصدق دارد	مصدق ندارد
۱ پیوند موضوع و پیشینه پژوهش	۱۲ مقاله	۳ مقاله
۲ پیشینه پژوهش، دربردارنده منابع است	۷ مقاله	۸ مقاله
۳ پیشینه به‌خوبی تحلیل شده است	۶ مقاله	۸ مقاله

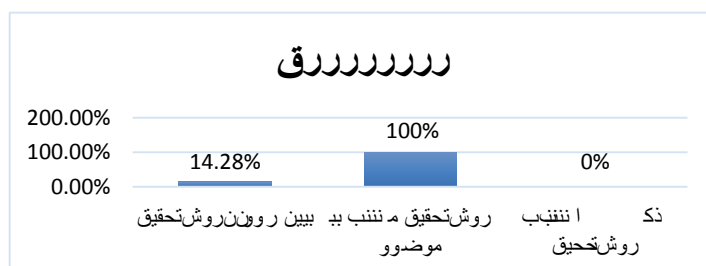
پیشینه پژوهش، مطالعه گذشته موضوعی خاص است که «طی آن پژوهشگر، متون و آثار موجود در زمینه پژوهش را شناسایی و بر اساس یک الگوی مشخص و با در نظر داشتن هدف پژوهش خود، آنها را بررسی، تحلیل و نقد می‌کند تا بتواند در راستای پژوهش خود از آنها استفاده کند» (پریخ و فتاحی، ۱۳۸۴: ۱۹)؛ بنابراین در این بخش، پژوهشگر با مطالعه پژوهش‌های پیشین و بررسی ارتباط آنها با یکدیگر و با پژوهش حاضر، گزارشی نو از مطالب و اطلاعات موجود، ارائه می‌دهد که میزان پیشرفت کارهای پژوهشی در زمینه موجود را مشخص و شیوه ادامه مسیر را تبیین می‌کند و این‌گونه کار خود را در مسیر تلاش‌های پیشین، پی می‌گیرد و درعین حال از نتایج اطلاعات پژوهش‌های پیشین برای شناسایی راه‌حل و روش مناسبی برای پیشبرد مسیر، بهره می‌گیرد. به‌گونه‌ای می‌توان گفت «نویسندگان به آثاری که ربطی موضوعی با نوشته آنان دارد، ارجاع می‌دهند و بدین‌وسیله کار خود را اعتبار می‌بخشند؛ یعنی به عنوان شاهد از آنها استفاده می‌کنند تا سخن خود را تأیید نمایند یا تفاوت رویکرد آنها را با دیدگاه خویش بیان کنند» (هاشمی مرفه، ۱۳۹۲: ۵۸)

۹-۱-۲. روش تحقیق

اگر پژوهش را اهتمام آدمی، برای کشف یک حقیقت یا آشکارکردن یک مجهول یا پاسخ به یک سؤال بدانیم، شیوه و تکنیک‌هایی که پژوهشگر «بایستی اتخاذ کند تا او را هرچه دقیق‌تر، آسان‌تر، سریع‌تر و ارزان‌تر در دستیابی به پاسخ یا پاسخ‌هایی برای پرسش یا پرسش‌های تحقیقی مورد نظر کمک کند» (امانی، ۱۳۸۳: ۹۳)، روش تحقیق نام می‌گیرد. طبیعی است که شاخص‌هایی برای یاری پژوهشگر در انتخاب روش، وجود داشته باشد که از جمله آنها «هدف‌ها، ماهیت موضوع پژوهش، امکانات اجرایی پژوهش» (ریاحی، ۱۳۸۹: ۴۷) و چگونگی گردآوری داده‌هاست.

مؤلفه‌های ارزیابی شده در روش تحقیق	مصدق دارد	مصدق ندارد
۱ بیان روشن روش تحقیق	۴ مقاله	—
۲ روش تحقیق مناسب موضوع	۴ مقاله	—
۳ ذکر دلایل انتخاب روش تحقیق	—	—

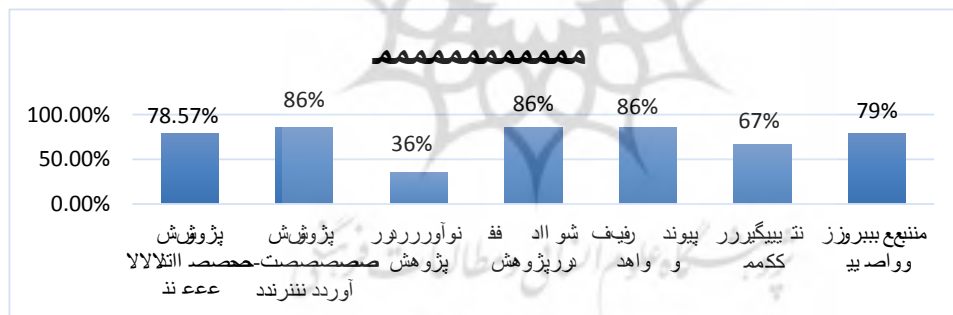

۲-۲. مؤلفه‌های مهم در تحلیل و ارزیابی محتوایی پژوهش

نشریات مهم‌ترین ابزار ارتباط علمی به حساب می‌آیند که روشمندی آنها در ارائه یافته‌ها و مطالب، به ارزش و اعتبار آنها می‌افزاید؛ درعین حال رعایت چارچوب و اصول و معیارهای اساسی که حاوی تمامی جوانب علمی و حتی اخلاقی پژوهش

در حین نگارش مقاله باشد، جزو ملزومات و ضروریات یک پژوهش علمی محسوب می‌شود. به‌رغم وجود تفاوت‌های مختلف در محتوای پژوهش‌های علمی، می‌توان به مؤلفه‌های مشترک در این زمینه دست‌یافت؛ بنابراین در این بخش از پژوهش، پس از بررسی ساختار و روش‌شناسی، بخشی از فرایند پژوهش که به درون‌مایه و محتوا مربوط است، ارزیابی می‌شود. درون‌مایه و محتوا «فکر اصلی و مسلط در هر اثری است؛ خط یا رشته‌ای که در خلال اثر کشیده می‌شود... و جهت فکری و ادراکی نویسنده‌اش را نشان می‌دهد. [توجه به این نکته حائز اهمیت است که] درون‌مایه با موضوع اثر تفاوت دارد. موضوع، اندیشه‌ای کلی است که زیربنای [اثر] قرار می‌گیرد و درون‌مایه از آن به دست می‌آید» (داد، ۱۳۹۰: ۲۱۸). در واقع این مرحله به چگونگی ارزیابی و آزمون فرضیه‌های بیان‌شده و روش‌هایی که پژوهشگر با تکیه بر عقل و استدلال در جهت به‌کارگیری یافته‌های خویش برای دست‌یابی به هدف پژوهش و پاسخگویی به پرسش‌های خود به کار می‌گیرد؛ مربوط است.

مؤلفه‌های ارزیابی‌شده در تحلیل و ارزیابی محتوایی پژوهش	مصدق دارد	مصدق ندارد
۱ پژوهش، حاصل استدلال عقلانی	۲۲ مقاله	۶ مقاله
۲ پژوهش، حاصل دستاورد نگارنده	۲۴ مقاله	۴ مقاله
۳ پژوهش نوآوری دارد	۱۰ مقاله	۱۸ مقاله
۴ کافی بودن شواهد در پژوهش	۲۴ مقاله	۴ مقاله
۵ پیوند تعاریف و شواهد	۲۴ مقاله	۴ مقاله
۶ نتیجه‌گیری کامل است	۱۹ مقاله	۹ مقاله
۷ منابع به‌روز و اصیل است	۲۲ مقاله	۶ مقاله

نتیجه‌گیری

از آنجا که مطالعات و پژوهش‌های حوزه زبان و ادبیات فارسی، به‌ویژه علم بیان، مانند سایر حوزه‌های علمی، نیازمند ارتقا و اعتلای کیفی است، در پژوهش حاضر با استفاده از مؤلفه‌های ارزیابی سطح کیفی مقالات، پژوهش‌های موجود در حوزه علم بیان در نشریه فنون ادبی، بررسی و ارزیابی شد و به این نتیجه رهنمون شد که بی‌توجهی به برخی از مؤلفه‌های ساختاری و محتوایی در پژوهش‌های این نشریه، ضعف در محتوا یا ساختار برخی از مقالات را سبب شده است که با توجه به ارائه درصد تناسب هر بخش از مقالات با مؤلفه‌های اصیل ساختار و محتوای مقاله به تفکیک، نتایج زیر از ارزیابی پژوهش‌های جامعه آماری حاصل شد: در بخش عنوان: تحلیل و ارزیابی‌ها حکایت از آن دارد که با وجود رعایت اصول ساختاری در انتخاب عنوان، تلاش اندکی برای نوآوری و ابتکار در امر پژوهش در این حوزه صورت گرفته که به‌گونه‌ای از رکود فکری انجامیده است.

چکیده: متناسب نبودن ساختار چکیده اغلب مقالات جامعه آماری، نشانگر این است که مخاطب با خواندن این بخش از مقالات، قادر نخواهد بود، تصویر کلی از مقاله را در ذهن خود خلق کند. در این میان نبود جذابیت متن نیز مزید بر علت می‌شود و او را از ادامه مطالعه بازمی‌دارد.

کلیدواژه: اگرچه در اغلب مقالات، کلیدواژه مطابق با اصول و موازین ساختاری و محتوایی پژوهش اصیل است، در پژوهش‌های جامعه آماری، مقالاتی نیز وجود دارند که حتی از نظر تعداد کلمات با شیوه‌نامه نشریه مغایرت دارند. **مقدمه:** متن مقدمه در مقالات جامعه آماری، از روشنی و روانی نسبتاً درخوری برخوردار است که این امر، جذابیت و گیرایی متن را به دنبال دارد.

بیان مسئله: با وجود اهمیت فراوان این بخش در ساختار پژوهش‌های علمی، متأسفانه شاهدیم که تنها ۴۲٪ / ۲۱ درصد از مقالات، به این مقوله اشاره کرده‌اند که در آنها نیز بیان مسئله اهمیت و روزآمدی چندان ندارد.

اهداف پژوهش: تنها در ۳/۵۷ درصد از مقالات، به هدف پژوهش اشاره رفته است که همین درصد اندک به خوبی از عهده بیان روشن و تناسب بین هدف و واقعیت و سازگاری محتوا با هدف و حرکت سیر پژوهش به سمت هدف، برآمده است.

پرسش‌ها و فرضیه‌های پژوهش: تنها ۴۲٪ / ۲۱ درصد از مقالات جامعه آماری، به تبیین پرسش‌های پژوهش پرداخته‌اند که روشن و گویا و مطابق هدف هستند؛ اما در هیچ‌کدام از مقالات، به فرضیه اشاره نشده است. با نگرش به توجه اندک پژوهش‌های مورد نظر به هدف و پرسش‌ها و فرضیه‌های پژوهش، مخاطب نمی‌تواند، تصویر روشنی از مسیر پژوهش حاصل کند که این خود ضعف پژوهش محسوب می‌شود.

پیشینه پژوهش: با وجود تأکید شیوه‌نامه نشریه، بر ذکر پیشینه تحقیق، متأسفانه شاهدیم که تنها در ۳/۵۷ درصد از مقالات جامعه آماری، به پیشینه پژوهش اشاره کرده‌اند و در باقی پژوهش‌ها حتی در خلال متن نیز اشاره‌ای به آن نشده است. **روش تحقیق:** ۴/۲۸ درصد از مقالات جامعه آماری، دارای روش تحقیق هستند که به روشنی بیان شده و متناسب با موضوع است؛ هرچند در هیچ مقاله‌ای به چرایی انتخاب نوع روش، اشاره نشده است.

- با تحلیل و ارزیابی محتوای پژوهش‌های جامعه آماری، بر اساس مؤلفه‌های شاخص پژوهش‌های اصیل، به این نتیجه می‌رسیم که محتوای پژوهش‌های بررسی شده از کیفیت درخور و ایدئالی نسبت به ساختار پژوهش‌ها برخوردارند و این بازگوکننده این است که پژوهشگران تسلط و آگاهی کافی نسبت به حوزه مورد پژوهش دارند. در عین حال درصد پایین نوآوری در عنوان و محتوا با توجه به مقالات نگارش یافته در این زمینه، ضعفی است که می‌توان آن را به بی‌توجهی به پیشینه نیز نسبت داد.

منابع

۱. امانی، غفور (۱۳۸۳)، مرجع‌شناسی و روش تحقیق، چاپ دوم، اردبیل: نیما کتیه.
۲. پریخ، مهری؛ فتاحی، رحمت‌الله (۱۳۸۴)، راهنمای نگارش مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش، تهران: نشر کتابدار.
۳. پک، جان؛ کویل، مارتین (۱۳۸۲)، روش مطالعه ادبیات و نقد نویسی، ترجمه سرورسادات جواهریان، تهران: مروارید.
۴. چهرئی، علی و همکاران (۱۳۸۶)، اصول پایه نگارش مقالات علوم پزشکی، تهران: پژوهش‌های علمی آریا.
۵. حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۲)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، چاپ نهم، تهران: سمت.
۶. داد، سیما (۱۳۹۰)، فرهنگ اصطلاحات ادبی: واژه‌نامه مفاهیم و اصطلاحات ادبی فارسی و اروپایی (تطبیقی و توضیحی)، چاپ پنجم، تهران، مروارید.

۷. ریاحی، غلامحسین (۱۳۸۹)، *آشنایی با اصول و روش تحقیق*، چاپ سوم، تهران: اشراقیه.
  ۸. سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۸۳)، *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*، تهران: آگاه.
  ۹. فتوحی، محمود (۱۳۸۵)، *آیین نگارش مقاله علمی-پژوهشی*، تهران: سخن.
  ۱۰. _____ (۱۳۹۶) *درآمدی بر ادبیات‌شناسی: راهنمای اصول آموزش و پژوهش در ادبیات فارسی*، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
  ۱۱. مارشال، کترین؛ راس من، گرچن ب (۱۳۷۷)، *روش تحقیق کیفی*، ترجمه علی پارسائیان و محمد اعرابی، چاپ اول، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- مقالات و پایان‌نامه‌ها**
۱۲. جابری اردکانی، ناصر و غلامی، مجاهد (۱۳۹۹)، «کارایی فرضیه در ادبیات پژوهی»، *نشریه فنون ادبی*، شماره ۳، صص ۱-۱۶.
  ۱۳. رضوانی نوین، روح‌الله (۱۳۹۵)، *بررسی و تحلیل پژوهش‌های بلاغی در حوزه غزلیات شمس*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، استاد راهنما: نعمت‌الله ایران‌زاده.
  ۱۴. غلامی‌نژاد، محمدعلی و قبول، احسان (۱۳۸۶)، «آسیب‌شناسی پایان‌نامه‌های زبان و ادبیات فارسی»، *پژوهشنامه زبان و ادب فارسی (گوهرگویا)*، شماره ۱، صص ۱۸۱-۱۹۲.
  ۱۵. منصورى، سمانه (۱۳۹۱)، *بررسی صنایع بیانی و بدیع معنوی در دیوان سعید خان مولثانی*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه سیستان و بلوچستان، استاد راهنما: مریم خلیلی جهان‌تبع.
  ۱۶. هاشمی مرفه، خاتون (۱۳۹۲)، *تحلیل مقاله‌های علمی - پژوهشی ادبیات داستانی از سال ۱۳۸۰ تا سال ۱۳۹۰*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی. استاد راهنما: شیرزاد طایفی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی